

Th. L. van Berkel

VERKENNING VAN DE LANDBOUW IN
VIERMANNEKESBRUG

Interne nota No.257

Mei 1981

LE
257 A

Niet voor publikatie-Nadruk verboden

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

2173499

INHOUD

	Blz.
INLEIDING	5
1. DE HUIDIGE TOESTAND EN DE RECENTE ONTWIKKELINGEN VAN DE LANDBOUW IN HET GEBIED	9
1.1 Algemene oriëntatie	9
1.2 Bedrijfstype en -grootte; produktieomvang	9
1.3 Grondgebruik	13
1.4 De rundveehouderij	13
1.5 De intensieve veehouderij	16
1.6 De economische betekenis van de landbouw in het gebied	17
1.7 Leeftijd en opvolging	18
1.8 Arbeidsbezetting	19
1.9 Eigendom en pacht	20
1.10 Verkaveling	20
1.11 Wisselingen in het gebruik van de grond	21
2. VERWACHTE ONTWIKKELINGEN IN DE LANDBOUW	22
2.1 Het aantal hoofdberoepsbedrijven	22
2.2 Cultuurgrond, oppervlakte per beroepsgroep	22
2.3 Ontwikkeling van de produktieomvang	23
2.4 Bedrijfstype	26
2.5 Arbeidskrachten	26
2.6 Produktieomvang per bedrijf	27
SAMENVATTING	28
BIJLAGEN	29

INLEIDING

Ten behoeve van de voorbereiding van de ruilverkaveling "Viermannekesbrug" heeft de Landinrichtingsdienst aan het L.E.I. verzocht om een sociaal-economisch onderzoek uit te voeren. Het doel van dit onderzoek is basisinformatie te verschaffen voor het op te stellen Landbouwstructuuradvies.

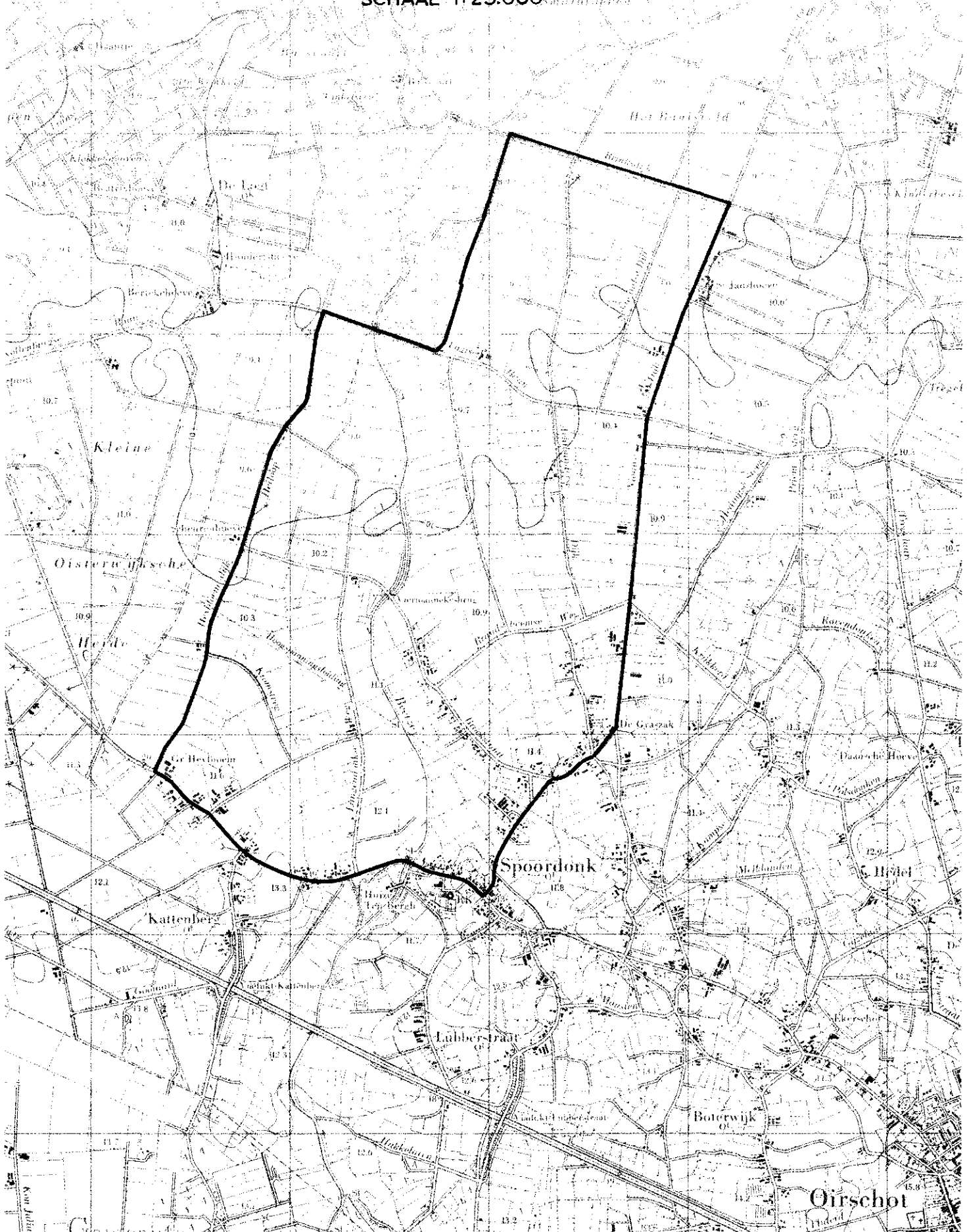
In het Landbouwstructuuradvies worden de wensen van de landbouw ten aanzien van de verbetering van de inrichting geformuleerd. Deze wensen moeten uiteraard gebaseerd zijn op het functioneren van de landbouw in het gebied en de knelpunten welke zich hierin voordoen. Deze studie van het L.E.I. levert een bijdrage tot het verkrijgen van deze inzichten.

Deze studie bestaat uit twee delen. Het eerste deel bevat een beschrijving van de landbouwkundige toestand en een analyse van de ontwikkeling in het jongste verleden. Het tweede gedeelte geeft een globaal beeld van de te verwachten ontwikkeling in de structuur van de landbouw in de komende periode van tien jaar.

RUILVERKAVELING VIERMANNESBRUG

610 ha

SCHAAL 1:25.000

1. DE HUIDIGE TOESTAND EN DE RECENTE ONTWIKKELINGEN VAN DE LANDBOUW IN HET GEBIED

1.1 Algemene oriëntatie

Het kleine ruilverkavelingsgebied "Viermannekesbrug" ligt tussen Tilburg en Eindhoven, ten noordwesten van het dorp Oirschot. Het omvat gronden gelegen in de gemeenten Oirschot en Oisterwijk. Het gehele blok heeft deel uitgemaakt van de voormalige ruilverkaveling "Spoordonk". De totale oppervlakte van het blok is 610 ha.

De gegevens van het onderzoek hebben betrekking op de binnen het blok gelegen geregistreerde bedrijven met de daarbij behorende oppervlakte, ook als deze buiten het blok voorkomt. In 1980 was de totale oppervlakte van deze bedrijven 513 ha, de oppervlakte cultuurgrond in kadastrale maat was 495 ha en in gemeten maat 491 ha.

In 1980 waren er 37 geregistreerde bedrijven met een totaal grondgebruik van 491 ha: 32 hoofdberoepsbedrijven met 468 ha (95%) cultuurgrond en 5 nevenbedrijven met 23 ha cultuurgrond.

Alle cultuurgrond in het gebied wordt gebruikt ten behoeve van de rundveehouderij: 82% als grasland en 18% als snijmais. Rundveehouderij en intensieve veehouderij zijn de enige produktietakken. De totale produktieomvang in sbe op de hoofdberoepsbedrijven bestond in 1980 voor 58% uit rundveehouderij en voor 42% uit intensieve veehouderij.

1.2 Bedrijfstype en -grootte; produktieomvang

Bij de indeling van de agrarische bedrijven wordt onderscheid gemaakt in hoofdberoepsbedrijven (waar het bedrijfshoofd meer dan de helft van de arbeidstijd werkzaam is op het bedrijf) en nevenbedrijven (waar dit minder dan de helft is).

Tabel 1.1 Bedrijven naar beroepsgroep

	Aantal bedrijven		Ha cultuurgrond 1980	
	1975	1980	totaal	per bedrijf
Hoofdberoepsbedrijven	30	32	468	14,6
Nevenbedrijven	7	5	23	4,6
Totaal	37	37	491	13,3

In tegenstelling tot andere gebieden waar het aantal hoofdberoepsbedrijven afneemt en het aantal nevenbedrijven toeneemt, nam de afgelopen jaren het aantal hoofdberoepsbedrijven toe en het aantal nevenbedrijven af.

De verandering van het aantal hoofdberoepsbedrijven verliep als volgt:

-	aantal hoofdberoepsbedrijven in 1975	30
-	afgenomen met (1 naar nevenbedrijven, 2 opgeheven)	- 3
-	toegenomen met (4 gesticht, 1 vanuit nevenbedrijven)	+ 5
-	aantal hoofdberoepsbedrijven in 1980	32

De nevenbedrijven, die in 1980 ca. 14% van alle geregistreerde bedrijven uitmaakten, gebruiken slechts 5% van de cultuurgrond.

De hoofdberoepsbedrijven zijn in een viertal typen onderscheiden. Deze typering is gebaseerd op de relatieve betekenis van de bedrijfstakken (zie bijlage 1).

Tabel 1.2 Bedrijfstype en oppervlakte van de hoofdberoepsbedrijven

	Gespec. melkvee- bedrijven		Overwegend melkvee- bedrijven		Intensieve veehoude- rijbedr.		Totaal		Aantal sbe per bedrijf	
	1975	1980	1975	1980	1975	1980	1975	1980	1975	1980
Tot 5 ha.	-	-	-	-	3	6	3	6	150	209
5-10 ha.	1	-	1	1	4	3	6	4	174	228
10-15 ha.	3	2	6	4	-	2	9	8	112	149
15-20 ha.	2	4	4	2	-	1	6	7	188	228
20-30 ha.	3	4	-	-	-	-	3	5 ¹⁾	189	241
30 ha e.m.	2	2	1	-	-	-	3	2	222	343
Totaal	11	12	12	7	7	12	30	32	162	214
Ha totaal	217	267	170	93	41	77	429	468		
Ha p.bedr.	19,7	22,3	14,2	13,3	5,9	6,4	14,3	14,6		

1) Inclusief 1 rundveebedrijf zonder melkvee.

De hoofdberoepsbedrijven zijn voornamelijk melkveebedrijven en intensieve veehouderijbedrijven (zie tabel 1.2). De melkveebedrijven omvatten 12 "gespecialiseerde melkveebedrijven" met een gemiddelde oppervlakte van ruim 22 ha en 7 "overwegend melkveebedrijven" van gemiddeld ruim 13 ha. De intensieve veehouderijbedrijven zijn merendeels kleiner dan 10 ha.

De afgelopen jaren is het aantal melkveebedrijven verminderd en het aantal intensieve veehouderijbedrijven toegenomen.

De melkveebedrijven (inclusief één rundveebedrijf zonder melkvee) gebruiken 83% van de cultuurgrond. In werkelijkheid is het grondgebruik van deze bedrijven echter groter. Via o.a. snijmaiscontractteelt is een deel van de grond van de intensieve veehouderijbedrijven toe te rekenen aan de melkveebedrijven. Een inzicht in de omvang hiervan is echter moeilijk te geven.

Omdat de oppervlakte per bedrijf vaak gering is, richt ruim de helft van de bedrijven zich in belangrijke mate op de intensieve veehouderij die in feite geen grond vraagt. In de volgende tabel komt dit duidelijk tot uiting.

Tabel 1.3 Grondgebonden en niet-grondgebonden produktieomvang in 1980

	Aantal bedr.	Grondgebonden		Niet-grondge- bonden		Totaal sbe per bedrijf
		sbe p. ha	p.bedr.	sbe per bedrijf	sbe per bedrijf	
Gesp.melkveebedr.	12	9,6	205	9		214
Overw.melkveebedr.	7	9,0	122	47		169
Intens.veehouderij- bedr.	12 ¹⁾	4,1	27	200		227
Alle hoofdber.bedr.	32 ¹⁾	8,6	125	89		214

1) Inclusief 1 rundveebedrijf zonder melkvee.

De produktieomvang in zijn totaal alsook per bedrijf en van de verschillende produktierichtingen binnen een bedrijf worden uitgedrukt in standaardbedrijfseenheden = sbe (zie bijlage 1).

Tabel 1.4 Samenstelling en ontwikkeling van de produktieomvang

	Produktieomvang				Index 1980 (1975=100)
	in sbe		in %		
	1975	1980	1975	1980	
Hoofdberoepsbedrijven:					
rundveehouderij x)	3229	4004	66	58	124
intensieve veehouderij	1637	2846	34	42	174
totaal	4866	6850	100	100	141
nevenbedrijven	287	89			31
alle bedrijven	5153	6939			135

x) Inclusief snijmais (=alle bouwland).

De totale agrarische produktieomvang van de hoofdberoepsbedrijven bestaat alleen uit rundveehouderij (inclusief snijmais) en intensieve veehouderij. Deze agrarische produktie werd in de periode 1975-1980 met gemiddeld 7% per jaar uitgebreid (deels door uitbreiding van bestaande bedrijven deels door vestiging van nieuwe

bedrijven), een aanzienlijk snellere groei dan de laatste jaren in andere Brabantse ruilverkavelingsgebieden 1) werd waargenomen. De groei van de produktie in de afgelopen jaren bestond voor drie vijfde uit een uitbreiding van de intensieve veehouderij en voor twee vijfde uit die van de rundveehouderij.

De produktie op de nevenbedrijven is de laatste jaren sterk verminderd. Van de totale produktie in het gebied komt slechts ruim 1% voor op nevenbedrijven.

Tabel 1.5 De bedrijfsomvang van de hoofdberoepsbedrijven

	Gespec. melkveebedr.		Overwegend melkveebedr.		Intensieve vee- houderijbedr.		Totaal	
	1975	1980	1975	1980	1975	1980	1975	1980
Tot 110 sbe	4	-	2	1	3	-	9	1
110 -130 sbe	2	-	3	1	-	1	5	2
130 -170 sbe	1	4	2	3	-	2	3	9
170 -230 sbe	2	3	3	-	-	5	5	8
230 sbe e.m.	2	5	2	2	4	4	8	12x)
Totaal	11	12	12	7	7	12	30	32
Sbe totaal	1547	2667	1977	1180	1342	2722	4866	6850
Sbe p. bedr.	141	222	165	169	192	227	162	214

x) Inclusief 1 rundveebedrijf zonder melkvee.

De hoofdberoepsbedrijven hebben een gemiddelde produktieomvang van 214 sbe. Het betreft dus voor een belangrijk gedeelte grootschalige gezinsbedrijven. Deze produktieomvang komt veel overeen met die in "Goirle" (221 sbe per bedrijf in 1980).

Ruim de helft van de melkveebedrijven heeft een omvang van minstens 160 à 170 sbe, een omvang die volgens berekeningen van het L.E.I. 2) een modern gezinsbedrijf in de melkveehouderij ongeveer dient te hebben om te kunnen blijven voortbestaan. Er zijn dan voldoende mogelijkheden om te kunnen bestaan en daarnaast nog

- 1) "Alphen en Riel" 3% per jaar, "Baarle-Nassau" 5,3%, "Moersche Heide" 2,6% en "Goirle" 3,3%.
- 2) Uitgangspunt hierbij is dat ± 130 sbe per volwaardige arbeidskracht ongeveer voldoende is om een redelijk inkomen uit het bedrijf te verkrijgen en dat er gemiddeld meer dan één arbeidskracht op het bedrijf werkt (naast het bedrijfshoofd vaak de echtgenote, soms ook een zoon). Zie: "Bedrijfsuitkomsten, inkomen en continuïteit in de landbouw", J.de Veer, Jaarverslag LEI-1977 en "Krimpenerwaard", LEI-publicatie 2.146, 1981.

te investeren. Deze situatie is in dit blok minder gunstig dan in "Goirle" waar ruim vier vijfde van de rundveebedrijven groter is dan 170 sbe. De intensieve veehouderijbedrijven zijn op twee na groter dan 160 à 170 sbe.

1.3 Grondgebruik

Alle cultuurgrond wordt voor de rundveehouderij gebruikt

Tabel 1.6 Grondgebruik

	Hoofdberoepsbedr.		Nevenbedrijven	
	1975	1980	1975	1980
Grasland (ha)	370	383	22	21
Snijmais (ha)	59	85	1	2
Cultuurgrond(ha)	429	468	23	23
Aantal bedr. met bouwland	17	23	2	3
-waarvan met 5 ha en meer	4	4	-	-

De cultuurgrond is voor 82% in gebruik als grasland en voor 18% als bouwland wat alleen met snijmais wordt beteeld. Op twee derde van de bedrijven komt meer dan 1 ha bouwland voor, op slechts enkele bedrijven 5 ha of meer.

1.4 De rundveehouderij

De rundveehouderij omvat 58% van de produktieomvang op de hoofdberoepsbedrijven (zie tabel 1.4) en alle cultuurgrond wordt aangewend ten behoeve van de rundveehouderij.

Tabel 1.7 De rundveehouderij op hoofdberoepsbedrijven

	1975	1980		
	to- taal	to- taal	melkvee- bedr. 1)	overige bedr.2)
Bedrijven met melkvee	25	22	19	3
Bedrijven met g.v.e.	29	27	19	8
Ha grasland	370	383	322	61
Ha snijmais	59	85	39	46
Aantal: koeien	801	1003	978	25
jongvee	864	784	675	109
mestvee	24	285	13	272
g.v.e.	1187	1535	1267	269
Koeien per bedr.met koeien	32	46	51	8
Jongvee per 100 koeien	108	78	69	436
Koeien p.100 ha grasl.+ voed.g.	187	214	271	23
G.v.e. p.100 ha grasl.+ voed.g.	277	328	351	249

1) Bedrijven met melkvee en melktank.

2) Bedrijven met koeien zonder melktank.

Zoals reeds is gebleken is de omvang van de rundveehouderij-
 produktie met een kwart vergroot. Op de hoofdberoepsbedrijven nam
 de oppervlakte voedergewassen toe en ook de aantallen melkkoeien
 en mestvee, het aantal jongvee nam af.

De afgelopen jaren is op diverse bedrijven het melkvee afge-
 stoten. Van de 25 bedrijven met in 1975 melkvee hadden er in mei
 1980 nog 20 melkvee. Van deze 20 hadden er 2 geen melktank, zij
 waren voornemens op korte termijn het melkvee af te stoten. Verder
 ging men in de periode 1975-1980 op 2 andere bedrijven melkvee hou-
 den, op 1 van deze bedrijven is een melktank. In 1980 waren er dus
 22 hoofdberoepsbedrijven met koeien, waarvan 19 met een melktank
 die dus melkvee blijven houden.

Deze 19 melkveebedrijven hebben een gemiddelde bedrijfsopper-
 vlakte van 19 ha, geheel bestaande uit grasland en snijmais. Verder
 worden per bedrijf gemiddeld 51 melkkoeien gehouden en 69 stuks
 jongvee per 100 koeien en komt er een hoge veedichtheid voor: 2,7
 koeien en 3,5 g.v.e. per ha grasland en voedergewassen.

Tabel 1.8 Aantal bedrijven met melkkoeien op hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfs- oppervlakte	1975	1980		
		totaal	melkvee- bedrijven 1)	overige bedrijven
Tot 10 ha	5	2	1	1
10 -15 ha	9	7	6	1
15 -20 ha	6	7	6	1
20 -30 ha	3	4	4	-
30 ha e.m.	2	2	2	-
Totaal	25	22	19	3

1) Met melkvee en melktank.

Tabel 1.9 Bedrijfsoppervlakte in relatie tot melkveestapels op
 melkveebedrijven 1) in 1980

Bedrijfs- oppervlakte	Aantal melkveebedrijven 1) met...koeien				Totaal
	tot 30	30-50	50-75	75 e.m.	
Tot 10 ha	1	-	-	-	1
10 -15 ha	3	2	1	-	6
15 -20 ha	-	2	4	-	6
20 -30 ha	-	-	3	1	4
30 ha e.m.	-	-	-	2	2
Totaal	4	4	8	3	19

1) Met melktank.

De bedrijfseenheden zijn in het algemeen groot: in 1980 hadden 11 van de 19 melkveebedrijven een veestapel van meer dan 50 koeien. Een veestapel van 50 koeien kan beschouwd worden als het aantal dat op een éénmansbedrijf met gebruikmaking van moderne technieken (ligboxenstal e.d.) onder gunstige cultuurtechnische omstandigheden (verkaveling, ontsluiting e.d.) kan worden verzorgd. De bedrijven met minstens 50 koeien hebben in het algemeen een bedrijfsoppervlakte van meer dan 15 ha, die met minder dan 50 koeien 10-20 ha.

Van de 19 melkveebedrijven zijn er:
 8 met alleen melkkoeien en jongvee;
 5 met naast melkkoeien ook mestvarkens en
 6 met naast melkkoeien ook fokvarkens en mestvarkens.
 Het zijn dus niet allemaal gespecialiseerde bedrijven.

Van de 19 melkveebedrijven in 1980 hadden er 13 (68%) een ligboxenstal waarin 84% van de koeien werd gehouden.

Tabel 1.10 Huisvesting en veebezetting op melkveebedrijven in 1980

	Zonder lig- boxenstal	Met lig- boxenstal	Totaal
Aantal bedrijven	6	13	19
Oppervlakte: totaal (ha)	71	290	361
per bedrijf (ha)	11,8	22,3	19,0
Aantal melkkoeien: totaal	159	819	978
per bedrijf	26,5	63,0	51,5
Aantal jongvee: totaal	88	587	675
per 100 koeien	55,4	71,7	69,0
Aantal g.v.e.: totaal	204	1063	1267
per ha grasl. + v.g.	2,87	3,67	3,51
Melkkoeien per ha grasl. + voerg.	2,24	2,82	2,71

De bedrijven met een ligboxenstal zijn bedrijfstechnisch sterke bedrijven met gemiddeld een behoorlijke oppervlakte (22 ha) een flinke veestapel (63 koeien) en een zeer hoge veedichtheid. De bedrijven met een andere stal hebben gemiddeld een kleine bedrijfsoppervlakte en een kleine veestapel.

Bij moderne melkveehouderijbedrijven dient zoveel grond rond de bedrijfsgebouwen te liggen dat de koeien met hele seizoen op de huiskavel kunnen weiden (ca. 25 are per koe), dan kunnen de gebouwen en machines en de beschikbare arbeid optimaal worden benut. Op grond van dit uitgangspunt heeft 84% van de melkveebedrijven een te kleine huiskavel. Alle bedrijven met meer dan 40 koeien hebben een te kleine huiskavel, veelal zelfs een zeer kleine. Zo hebben 7 bedrijven minder dan 10 are per koe bij huis.

Tabel 1.11 Oppervlakte huiskavel per koe naar aantal koeien per bedrijf (1980)

Koeien per bedr.	Aantal bedrijven 1) met ...are huiskavel per koe						to- taal
	tot 5	5-10	10-15	15-20	20-24	24-30	
tot 20	-	-	1	-	-	1	2
20-30	-	-	1	-	-	1	2
30-40	-	-	-	1	-	1	2
40-50	-	-	1	1	-	-	2
50-60	2	1	-	-	-	-	3
60-70	1	2	-	-	-	-	3
70-80	-	-	-	1	-	-	1
80-90	1	-	1	-	1	-	3
Totaal	4	3	4	3	1	3	18 ²⁾

1) Bedrijven met melkvee en melktank.

2) Exclusief 1 bedrijf met 50-60 koeien waarvan dit gegeven ontbreekt.

1.5 De intensieve veehouderij

De intensieve veehouderij omvat 42% van de totale produktie-omvang op de hoofdberoepsbedrijven.

Tabel 1.12 Omvang van de intensieve veehouderij

Bedrijfstype/ beroepsgroep	Aantal sbe		Percentage sbe	
	1975	1980	1975	1980
Intensieve veehouderijbedrijven	1180	2401	72	84
Melkveebedrijven	457	445	28	16
Hoofdberoepsbedrijven	1637	2846	100	100
Nevenbedrijven	201	30		
Alle bedrijven	1838	2876		

De intensieve veehouderij komt hoofdzakelijk voor op "intensieve veehouderijbedrijven" en is de laatste jaren alleen op deze bedrijven in omvang toegenomen

De groei van de intensieve veehouderij bestond alleen uit een uitbreiding van de varkenshouderij (van 73% tot 88% van de totale intensieve veehouderij), hiertegenover nam de pluimveehouderij af (van 27% in 1975 tot 12% in 1980).

Tabel 1.13 Varkenshouderij op hoofdberoepsbedrijven

	<u>Mestvarkens</u>		<u>Fokvarkens</u>	
	1975	1980	1975	1980
Aantal bedrijven met	15	22	8	13
Aantal dieren	4217	7615	348	1197
Aantal dieren per bedrijf	281	346	44	92

Het aantal bedrijven met mestvarkens en fokvarkens nam de laatste jaren toe, met name door de stichting van nieuwe bedrijven. De varkensstapel is echter sterker uitgebreid waardoor de eenheden per bedrijf zijn vergroot, vooral het aantal fokvarkens.

Op 23 hoofdberoepsbedrijven komt intensieve veehouderij voor (op 19 in 1975) dit zijn

12 intensieve veehouderijbedrijven: 4 met alleen mestvarkens,
7 met mest- en fokvarkens,
1 met alleen leghennen,
7 overwegend melkveebedrijven : 2 met alleen mestvarkens,
5 met mest- en fokvarkens,
4 gesp. melkveebedrijven : 3 met alleen mestvarkens,
1 met mest- en fokvarkens.

1.6 De economische betekenis van de landbouw in het gebied

Hiervoor is aangegeven welke produktierichtingen voorkomen en wat de omvang hiervan is. De gegevens die hieraan ten grondslag liggen bieden de mogelijkheid wat verder in te gaan op de economische betekenis van de landbouw in het ruilverkavelingsgebied. Veelal zijn de bedrijfsresultaten in de landbouw - volgens bedrijfs-economische maatstaven - negatief. Hierdoor is men geneigd het economisch belang van de landbouw te onderschatten. De economische betekenis kan men definiëren als de hoeveelheid inkomen dat gevormd wordt. Men koopt op elk bedrijf grondstoffen aan, betaalt voor diensten en verkoopt produkten. Als op de verkoopwaarde van de produkten de kosten van aangekochte grondstoffen en diensten in mindering worden gebracht resteert de beloning voor op de bedrijven geleverde arbeid en voor het in de grond, vee en overige produktiemiddelen geïnvesteerde vermogen.

Een schatting hiervan kan worden gemaakt op basis van gegevens in het LEI-boekhoudnet dat gebaseerd is op een steekproef van bedrijven. Hieruit kunnen voor verschillende bedrijfstypen de kosten van grondstoffen en diensten en de opbrengsten per sbe worden berekend. Uiteraard vertoont het produktieproces van gebied tot gebied grote variaties, doch wij zijn van mening dat voornoemde kengetallen voldoende aanknopingspunten bieden om tot een globale schatting te komen.

In de volgende tabel en in bijlage 2 zijn deze kengetallen weergegeven.

Tabel 1.14 Benadering van de netto-toegevoegde waarde van de landbouw in het gebied in 1980 (x 1000 gulden)

Produktietak	Non-factor-kosten x)	Opbrengsten	Netto-toegevoegde waarde xx)
Rundveehouderij	3.046	4.813	1.768
Intensieve veehouderij	<u>3.161</u>	<u>4.183</u>	<u>1.021</u>
Totaal	<u>6.207</u>	<u>8.996</u>	<u>2.789</u>

x) Kosten van grondstoffen en diensten (incl. afschrijvingen).
xx) Opbrengsten minus de non-factorkosten.

Op basis van deze kengetallen en de samenstelling van de produktie kan worden berekend dat de bedrijven in dit gebied in 1980 globaal genomen voor ca. 6,2 miljoen gulden aan goederen en diensten aankochten en voor 9,0 miljoen aan produkten verkochten. Voor de inbreng van kapitaal en grond en voor het werk dat op de bedrijven verricht werd ontving men 1) globaal genomen 2,8 miljoen gulden.

1.7 Leeftijd en opvolging

Tabel 1.15 Leeftijd van de bedrijfshoofden en opvolgingssituatie

Leeftijd bedrijfs- hoofd	Bedrijfshoofden				Aantal bedrijven in 1980		
	1975		1980		met op- volger	zonder opvolger	opvolging onbekend
	aantal	%	aantal	%			
Tot 40 jr.	7	24	10	31			
40 - 50 jr.	15	50	8	25			
50 - 55 jr.	4	13	9	28	7	-	2
55 jr. e.o.	4	13	5	16	2	-	3
Totaal bedr.	<u>30</u>	<u>100</u>	<u>32</u>	<u>100</u>	<u>9</u>	<u>-</u>	<u>5</u>
Ha cult. gr.					151	-	58

1) Boeren, werknemers, verpachters en vermogensverschaffers.

In 1980 was 84% van de bedrijfshoofden op de hoofdberoepsbedrijven jonger dan 55 jaar, 56% was jonger dan 50 jaar.

Er zijn 14 bedrijven met een bedrijfshoofd van 50 jaar of ouder, op 9 van deze bedrijven of 64% is een opvolger en op de andere bedrijven is de opvolging nog niet bekend. In de voorbije jaren hebben 3 bedrijfshoofden het beroep beëindigd door leeftijd, hiervan werd 1 bedrijf voortgezet (door een zoon). Voor de toekomst dient op een hoger percentage opvolgers te worden gerekend.

1.8 Arbeidsbezetting

Tabel 1.16 Vaste mannelijke arbeidskrachten op hoofdberoepsbedrijven

	1975	1980
Bedrijfshoofden	29	29
Meewerkende zoons	4	7
Vreemde arbeidskrachten	3 x)	4
Totaal	36	40
Arbeidskrachten per bedrijf	1,20	1,25

x) Inclusief 1 meewerkend gezinslid.

Het totale aantal vaste mannelijke arbeidskrachten 1) nam toe doordat er meer zoons meewerkten. Ook het aantal arbeidskrachten per bedrijf nam toe (tot 1,25).

De bedrijven in Viermannekesbrug zijn, op een enkele uitzondering na, gezinsbedrijven waar de dagelijkse arbeid uitsluitend door de gezinsleden wordt verricht (veelal door de boer en de boerin). De gegevens in tabel 1.16 hebben dan ook betrekkelijke waarde. Enerzijds komt hierin geen vrouwenarbeid voor, anderzijds werkt een aantal mannelijke arbeidskrachten niet volledig op het bedrijf (b.v. vanwege nevenberoep, schoolgaand, e.a.).

1) Regelmatig werkzame mannelijke arbeidskrachten die 15 uur of meer per week meewerken.

1.9 Eigendom en pacht

Tabel 1.17 Eigendom en pacht 1979/80

	Ha cultuurgrond	% eigendom	Ha pacht
Tot 10 ha	40	100	-
10 - 20 ha	228	88	27
20 ha e.m.	200	37	126
Totaal hoofdberoepsbedr.	468	67	153
Gespecialiseerde melkveebedr.	267	59	110
Overwegend melkveebedrijven	94	84	15
Intensieve veehouderijbedr.	78	95	4
Nevenbedrijven	23	80	4
Alle bedrijven	491	68	157

Twee derde van de cultuurgrond is eigendom van de gebruikers. Verreweg het meeste pachtland wordt gepacht door grotere bedrijven (20 ha en meer: 82%), derhalve door de gespecialiseerde melkveebedrijven (72%).

1.10 Verkaveling

Tabel 1.18 Verkaveling 1979 1)

	Bedrijven met ... kavels				Gemiddeld(e)	
	1	2-4	5-9	10 e.m.	aantal kavels	opp.per kavel
Hoofdberoepsbedr.						
tot 10 ha	5	5	-	-	1,8	2,2
10 - 15 ha	-	5	2	1	5,4	2,4
15 - 20 ha	-	4	3	-	4,7	3,8
20 ha e.m.	-	5	2	-	4,1	6,7
Tot.hoofdber.bedr.	5	19	7	1	3,8	3,8
Gespec.melkveebedr.	-	9	3	-	3,9	5,7
Overw.melkveebedr.	-	5	2	-	4,0	3,3
Int.veehouderijb.	5	5	1	1	3,3	1,9

- 1) Deze verkavelingsgegevens zijn gebaseerd op de Landbouwtelling van het C.B.S. waarbij onder een kavel wordt verstaan: een stuk cultuurgrond, dat behoort tot het bedrijf en dat rondom ontsloten wordt door land van een ander.

De hoofdberoepsbedrijven hadden in 1979 gemiddeld 3,8 kavels met een gemiddelde oppervlakte van 3,8 ha. Een kwart van deze bedrijven had 5 of meer kavels. Dit geldt ook voor de melkveebedrijven. Verder is reeds opgemerkt dat vier vijfde van de melkveebedrijven een te kleine huiskavel heeft (tabel 1.11).

1.11 Wisselingen in het gebruik van de grond

Tabel 1.19 Grondverkeer (in ha cultuurgrond)

	Viermanne- kesbrug		Goirle	Moersche Heide
	1975-1980		1975-1980	1974-1979
	ha / %	ha / %	ha / %	ha / %
Opp. blok in eerste jaar	451	100	692	828
Van gebruiker gewis. tot.	61	13,5	19,0	25,9
- door bedrijfsoverdracht	38	8,4(1,1)	9,8	11,4
- door opheffing v. bedr.	12	2,7	1,7	3,6
- door verkl. van bedrijven	11	2,4	7,5	10,9

- x) Exclusief grond die bedrijfsopheffers nog zelf gebruiken.
Tussen haakjes () waarvan bedrijfsoverdracht aan vreemden.

In dit blok is de afgelopen jaren minder grond van gebruiker gewisseld dan in de eveneens kleine blokken "Goirle" en "Moersche Heide". Vooral de wisseling als gevolg van bedrijfsverkleining was gering.

2. VERWACHTE ONTWIKKELINGEN IN DE LANDBOUW

2.1 Het aantal hoofdberoepsbedrijven

De afgelopen jaren is het aantal hoofdberoepsbedrijven als gevolg van uittreding en toetreding van bedrijfshoofden met 2 toegenomen: 3 zijn er uitgetreden en 5 toegetreden (zie 1.1). Bij de bepaling van het toekomstig aantal bedrijven is op grond van een indeling in "blijvers en "wijkers" met ter plaatse goed bekende personen nagegaan wat de continueringskansen voor de komende tien jaren zijn. Uit deze beschouwing bleek dat er van de 32 bedrijven \pm 5 zijn waarvan verwacht mag worden dat ze de komende 10 jaar als hoofdberoepsbedrijf zullen worden beëindigd. Hiertegenover staat dat de ervaring in het verleden leert dat er ook nieuwe bedrijven worden gesticht. Dit zullen er maar weinig zijn; in het verleden betrof dit alleen intensieve veehouderijbedrijven.

Volgens deze veronderstellingen zal het aantal hoofdberoepsbedrijven per saldo met ca. 3 verminderen en zullen er in 1990 ongeveer 29 hoofdberoepsbedrijven zijn (32 in 1980). Ten opzichte van 1980 is dit een vermindering met 1% per jaar; de afgelopen jaren nam het aantal hoofdberoepsbedrijven toe.

2.2 Cultuurgrond, oppervlakte per beroepsgroep

De geregistreerde oppervlakte cultuurgrond, in gebruik bij de in het blok wonenden, nam de afgelopen jaren toe. Veel bedrijven hebben hun oppervlakte kunnen uitbreiden vooral die met een ligboxenstal, echter ook intensieve veehouderijbedrijven.

Het is niet te zeggen of ook in de toekomst de geregistreerde oppervlakte cultuurgrond wordt uitgebreid. Voorshands gaan we uit van de oppervlakte in 1980. In het blok is een waterwingebied gepland 1) van de waterleidingmaatschappij "Oost-Brabant". Bij realisering van dit plan zal voor de aanleg van een pompstation en enige bebossing er om heen, ongeveer 5 ha cultuurgrond nodig zijn. Het gevolg van de aanleg van dit waterwingebied is dat de omliggende grond (in een straal van $1\frac{1}{2}$ km, dus het hele blok) behoort tot de zg. "chemische zone" c.q. 25 jarezone. Binnen deze zone vormt het normale agrarische gebruik van de grond in het algemeen geen probleem (bemesting met kunstmest en organische mest, afbreekbare bestrijdingsmiddelen). Het op grote schaal dumpen van mest is niet toegestaan en er zijn voorwaarden betreffende opslag enz. van aardolieproducten. Verder is niet toegestaan het maken van putten die-

1) Ten zuiden van de Broekstraat, tussen de Viermannekesbrug en de Heibloemdijk.

per dan 2 meter en het uitvoeren van diepe ontgrondingen en werkzaamheden welke van invloed zijn op de waterhuishouding.

Behalve de onttrekking van ca.5 ha cultuurgrond voor dit mogelijke waterwingebied zal waarschijnlijk ook nog wat grond worden aangehouden door personen die uit de registratie gaan. De geregistreerde oppervlakte cultuurgrond zal waarschijnlijk met ± 10 ha verminderen tot ongeveer 480 ha in 1990 (491 ha in 1980).

Tabel 2.1 De ontwikkeling van de oppervlakte cultuurgrond

	Oppervlakte in ha			Percentage		
	1975	1980	1990	1975	1980	1990
Hoofdberoepsbedrijven	429	468	457	95	95	95
Nevenbedrijven x)	22	23	23	5	5	5
Totaal	451	491	480	100	100	100

x) Met 10 sbe en meer.

De oppervlakte cultuurgrond in gebruik bij hoofdberoepsbedrijven nam de afgelopen jaren toe, die van nevenbedrijven bleef constant. Het grondgebruik door nevenbedrijven bleef evenwel ca. 5% van het totale grondgebruik. Dit zal naar verwachting ook de komende jaren niet veranderen.

2.3 Ontwikkeling van de produktieomvang

Het grondgebruik

Het grondgebruik van de hoofdberoepsbedrijven zal op grond van het voorgaande naar verwachting de komende jaren afnemen. De bouwland- graslandverhouding zal weinig veranderen en is nauwelijks van betekenis daar alle grond voor de rundveehouderij wordt gebruikt.

Tabel 2.2 Ontwikkeling van het grondgebruik

Hoofdberoepsbedrijven	1975	1980	1990
Ha cultuurgrond	429	468	457
Percentage: grasland	86	82	82
snijmais	14	18	18

De rundveehouderij

De melkveestapel in het gebied zal naar verwachting nog iets worden uitgebreid (tot + 1050 koeien), op een aantal bedrijven is de stal nog niet vol. Er zijn thans 19 melkveebedrijven met totaal ca. 980 koeien of gemiddeld 51 koeien per bedrijf, hiervan hebben 13 bedrijven een ligboxenstal en houden gemiddeld 63 koeien per bedrijf. Op een drietal bedrijven zal waarschijnlijk op den duur het melkvee worden afgestoten doordat ze zullen verdwijnen zodat verwacht wordt dat er nog 16 melkveebedrijven overblijven, bijna allen met een ligboxenstal.

Tabel 2.3 Ontwikkeling van de rundveehouderij in grootveeëenheden en produktieomvang

Hoofdberoepsbedrijven	1975	1980	1990
Ha grasland	370	383	375
Ha snijmais	59	85	82
Totaal grootveeëenheden	1187	1535	1600
G.v.e. per ha 1)	2,77	3,28	3,50
Melkkoeien per ha 1)	1,87	2,14	2,30
Aantal sbe rundveehouderij 2)	3229	4004	4100

- 1) Grasland + snijmais.
- 2) Inclusief grasland en snijmais.

Ondanks dat er wordt uitgegaan van een iets kleinere oppervlakte cultuurgrond, zal de veestapel nog wat worden uitgebreid. Hierbij is uitgegaan van een uitbreiding van het aantal melkkoeien en een vrijwel gelijkblijvend aantal jongvee en mestvee. Het aantal stuks mestvee is de afgelopen jaren sterk vergroot door het mesten van stieren op een enkel bedrijf.

De intensieve veehouderij

De toekomstige ontwikkeling van de omvang van de intensieve veehouderij is zeer moeilijk aan te geven. In de afgelopen jaren bestond de uitbreiding voornamelijk uit de vestiging van nieuwe intensieve veehouderijbedrijven. De komende jaren zal de groei voornamelijk bestaan uit een uitbreiding van de omvang op bestaande intensieve veehouderijbedrijven. Voor de komende tien jaar wordt, geschat op basis van informatie, uitgegaan van een totale groei van 900 à 1000 sbe. Dit is minder dan de uitbreiding in de afgelopen vijf jaar (+ 1200 sbe). De totale omvang van de intensieve veehouderij zal hierbij met een derde toenemen.

De totale produktieomvang

Tabel 2.4 De ontwikkeling van de produktieomvang

Hoofdberoepsbedrijven	1975	1980	1990
Sbe voor rundveehouderij 1)	3229	4004	4100
Sbe voor intensieve veehouderij	1637	2846	3800
Sbe totaal	4866	6850	7900

1) Inclusief voedergewassen.

De totale produktieomvang op de hoofdberoepsbedrijven zal bij deze uitgangspunten toenemen tot omtrent 7900 sbe in 1990. De jaarlijkse groei is dan 1,4% terwijl deze in de periode 1975-1980 7% was. Vooral de omvang van de rundveehouderij zal naar verwachting weinig uitbreiden.

Uitgaande van de veronderstelde 7900 sbe en 29 bedrijven in 1990 zal de verdeling van de bedrijven over de omvangsklassen eruit zien zoals in de volgende tabel is weergegeven.

Tabel 2.5 De produktieomvang van de hoofdberoepsbedrijven

Sbe per bedrijf	Aantal bedrijven		
	1975	1980	1990
tot 130	14	3	1
130-170	3	9	5
170-230	5	8	5
230 en meer	8	12	18
Totaal	30	32	29

Het aantal bedrijven met minder dan 170 sbe zal verder afnemen; omtrent twee derde van de bedrijven zal naar verwachting groter zijn dan 230 sbe.

De gemiddelde produktieomvang per bedrijf zal op grond van het voorgaande met ca. 6 sbe per jaar toenemen (dit is minder dan de laatste jaren) wat overeenkomt met de groei welke in de afgelopen periode noodzakelijk was om voldoende produktieve werkgelegenheid te behouden voor de arbeidskrachten op doelmatig geleide bedrijven. Uitgaande van 160 à 170 sbe in 1980 zou bij een groei van 6 sbe per jaar een minimumomvang van 220 à 230 sbe per bedrijf

in 1990 noodzakelijk zijn om voldoende inkomen te bieden om het bedrijf te kunnen continueren. Dit betreft dus twee derde van de bedrijven 1).

2.4 Bedrijfstype

De ontwikkeling in de afgelopen jaren bestond uit een vermindering van het aantal melkveebedrijven en een uitbreiding van het aantal intensieve veehouderijbedrijven.

Tabel 2.6 Ontwikkeling naar bedrijfstype

Hoofdberoepsbedrijven	1975	1980	1990
Melkveebedrijven	23	19	16
Intensieve veehouderijbedrijven	<u>7</u>	<u>12</u>	<u>12</u>
Totaal	30	32x)	29x)

x) Een bedrijf met een ander type.

De toekomstige ontwikkeling zal vooral bepaald worden door het verdwijnen van enkele hoofdberoepsbedrijven. Het is te verwachten dat ook in de toekomst het aantal melkveebedrijven groter zal zijn dan het aantal intensieve veehouderijbedrijven.

2.5 Arbeidskrachten

Het totale aantal vaste mannelijke arbeidskrachten nam toe en ook het aantal arbeidskrachten per bedrijf. Voor de toekomst gaan we uit van een arbeidsbezetting per bedrijf op het huidige niveau (gemiddeld 1,25 man). Op de 29 hoofdberoepsbedrijven in 1990 zullen naar schatting 36 vaste mannelijke arbeidskrachten werken.

2.6 Productieomvang per bedrijf

In het voorgaande is aangegeven dat de productieomvang, het totale aantal sbe zal toenemen en dat het aantal bedrijven zal verminderen. Het gemiddeld aantal sbe per bedrijf zal derhalve stijgen.

1) Zie rapport: Krimpenerwaard, LEI-publikatie 2.146, 1981.

Tabel 2.7 Ontwikkelingen op hoofdberoepsbedrijven

	1975	1980	1990	Jaarlijks groei- percentage	
				1975- 1980	1980- 1990
Aantal hoofdberoepsbedrijven	30	32	29	+ 1,3	- 1,0
Aantal sbe	4866	6850	7900	+ 7,0	+ 1,4
Aantal sbe per bedrijf	162	214	272	+ 5,7	+ 2,4

Het aantal sbe per bedrijf zal minder snel stijgen dan de laatste jaren. Verwacht wordt een gemiddelde van ca. 270 sbe per bedrijf omstreeks 1990.

De gemiddelde omvang per bedrijf is hoog en ligt op hetzelfde niveau als in Goirle (1980). De toekomstige ontwikkeling zal sterk afhankelijk zijn van de ontwikkeling in de intensieve veehouderijsector.

SAMENVATTING

Het kleine ruilverkavelingsgebied "Viermannekesbrug" (610 ha) ligt bijna geheel in de gemeente Oirschot. De agrarische bedrijven die in het blok liggen (32 hoofdberoepsbedrijven en 5 nevenbedrijven) hadden in 1980 samen 491 ha cultuurgrond in gebruik. Deze cultuurgrond was voor twee derde eigendom van de gebruikers.

Alle cultuurgrond in het gebied wordt gebruikt ten behoeve van de rundveehouderij: vier vijfde als grasland, een vijfde als snijmais. Rundveehouderij en intensieve veehouderij zijn de enige produktietakken, hiervan heeft de rundveehouderij de grootste produktieomvang en is op de meeste hoofdberoepsbedrijven het enige of voornaamste bedrijfsonderdeel. De produktieomvang op de hoofdberoepsbedrijven groeide snel, vooral die van de intensieve veehouderij. De gemiddelde produktieomvang van de hoofdberoepsbedrijven was hoog (214 sbe); ruim de helft van de melkveebedrijven was groter dan 170 sbe.

De melkveebedrijven (19) hadden gemiddeld een behoorlijke oppervlakte (19 ha), een flinke veestapel (51 melkkoeien), een hoge veedichtheid (3,5 gve per ha) en twee derde had een ligboxenstal. Verreweg de meeste bedrijven hadden echter een te kleine huiskavel.

Voor de komende tien jaar wordt verwacht dat het aantal hoofdberoepsbedrijven iets zal verminderen alsook hun totale grondgebruik. Dat de produktieomvang blijft toenemen maar trager dan in de afgelopen jaren en dat ook in de toekomst het aantal melkveebedrijven groter zal blijven dan het aantal intensieve veehouderijbedrijven.

1. TELPLICHTIGE GEREGISTREERDEN

De bij de districtbureauhouders in de administratie opgenomen personen die een agrarisch bedrijf hebben met een omvang van minstens 10 standaardbedrijfs-eenheden.

2. Beroepsgroepen

Hoofdberoepsbedrijven = A + B-bedrijven:

A: het bedrijfs hoofd besteedt zijn arbeidstijd geheel aan het eigen bedrijf;

B: meer dan de helft van de arbeidstijd wordt aan het eigen bedrijf besteed, tevens heeft het bedrijfshoofd een nevenberoep.

Nevenbedrijven = C + D-bedrijven:

C: minder dan de helft van de arbeidstijd wordt aan het eigen bedrijf besteed;

D: rustende agrariërs of rustende niet-agrariërs met grondgebruik.

3. Standaardbedrijfseenheden

Standaardbedrijfseenheid (sbe):

Eenheid waarin de omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf wordt uitgedrukt. Een sbe komt overeen met een bepaald bedrag aan toegerekende factorkosten in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden.

		Voornaamste gewassen en dieren	
		sbe per ha	sbe per dier
		Jongvee/mestvee	0, 7
		Melkkoeien	2, 5
		Mestkalveren	0, 4
Snijmais	3,5	Mestvarkens/opfokzeugen	0,18
Grasland	1,0	Fokzeugen	1,40
		Leghennen (100 stuks)	1,30
		Slachtkuikens (1000)	3,50
		Slachtkalkoenen (1000 stuks)	8, 0

4. Bedrijfstypen

Voor de indeling in bedrijfstypen is per bedrijf het aantal standaardbedrijfs-eenheden (sbe) berekend voor de akkerbouw, de rundveehouderij, de tuinbouw en de intensieve veehouderij. Afhankelijk van het percentage sbe dat per bedrijf voor deze onderdelen werd gevonden zijn de hoofdberoepsbedrijven ingedeeld in "bedrijfstypen". Onderscheiden zijn:

1. Gespecialiseerde melkveebedrijven : 80% of meer van de sbe voor rundvee (+ melktank);
2. Overwegend melkveebedrijven : 40-80% van de sbe voor rundvee (+ melktank);
3. Intensieve veehouderijbedrijven : 60% of meer van de sbe voor intensieve veehouderij;
4. Rundveebedrijven : 60% of meer van de sbe voor rundvee (geen melktank).

BIJLAGE 2A Normen voor de berekening van de netto-toegevoegde waarde (gulden)

Boekjaren	1977/78	1978/79	Gemiddeld
Grotere weidebedrijven (133 sbe en meer)	Zuidelijke Zandgebied (pag.89)		
Non-factorkosten per sbe	763	752	757
Opbrengsten per sbe	1169	1215	1192
Netto-toegevoegde waarde per sbe	406	463	435
Kleinere weidebedrijven (tot 133 sbe)	Zandgebieden (pag. 117)		
Non-factorkosten per sbe	606	624	615
Opbrengsten per sbe	1039	1064	1051
Netto-toegevoegde waarde per sbe	433	439	436
Intensieve veehouderijbedr. (133 sbe e.m.)	Zuidelijk Zandgebied (pag.107)		
Non-factorkosten per sbe	1135	1051	1093
Opbrengsten per sbe	1511	1386	1448
Netto-toegevoegde waarde per sbe	376	335	355
Intensieve veehouderijbedr. (tot 133 sbe)	Zandgebieden (pag. 123)		
Non-factorkosten per sbe	1326	1035	1180
Opbrengsten per sbe	1705	1370	1537
Netto-toegevoegde waarde	379	335	357

Bron: LEI-Bedrijfsuitkomsten in de landbouw. Boekjaren 1975/76 t/m 1978/79.
 Publikatie no. 3.94, april 1980.

BIJLAGE 2B Berekening van de netto-toegevoegde waarde van de landbouw in het gebied in 1980

Produktietakken	Productie- omvang in sbe	Non-factorkosten (guldens)		Opbrengsten (guldens)		Netto-toegevoegde waarde (guldens)	
		per sbe	totaal	per sbe	totaal	per sbe	totaal
Rundveehouderij + akkerbouw							
- op bedrijven met 130 sbe e.m.	3.851	757	2.915.207	1.192	4.590.392	435	1.675.185
- op bedrijven tot 130 sbe + op nevenbedrijven	212	615	130.380	1.051	222.812	436	92.432
Intensieve veehouderij							
- op bedrijven met 130 sbe e.m.	2.669	1.093	2.917.217	1.448	3.864.712	355	947.495
- op bedrijven tot 130 sbe + op nevenbedrijven	207	1.180	244.260	1.537	318.159	357	73.899
Totaal	6.939		6.207.064		8.996.075		2.789.011

